

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
проф., д.е.н. Кузнецова Л.В.

_____ (підпис)
“ ___ ” _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030508 «Фінанси та кредит»
за спеціалізацією «Банківська справа»

на тему:

**«ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ БАНКІВ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ»**

Виконавець:

студент 41 групи

Факультет фінансів та банківської справи

Заяць Едуард Леонідович

/підпис/

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент

Онищенко Юлія Ігорівна

/підпис/

ОДЕСА 2019

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	6
1.1.	Визначення сутності поняття «бізнес-модель банку»	6
1.2.	Законодавче забезпечення формування бізнес-моделей банків	16
	Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2	ОЦІНКА БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ БАНКІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	28
2.1.	Аналіз тенденцій розвитку банківської системи України	28
2.2.	Визначення бізнес-моделей банків України на основі кластерного аналізу	37
2.3.	Оцінка бізнес-моделі банку на прикладі ПАТ АБ «Південний»	48
	Висновки до розділу 2	55
РОЗДІЛ 3	ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ БАНКІВ	57
3.1.	Особливості формування бізнес-моделей банків в країнах світу	57
3.2.	Рекомендації щодо формування бізнес-моделей сучасного банку	66
	Висновки до розділу 3	75
	ВИСНОВКИ	77
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
	ДОДАТКИ	90

ВСТУП

В сучасних реаліях функціонування вітчизняних банків, коли реформування банківської системи України супроводжується інтеграцією країни у світовий економічний простір, що, як наслідок, веде до підвищення законодавчих вимог до діяльності банків у напрямі оцінки та контролю банківських ризиків, на нашу думку, комплексне дослідження формування бізнес-моделей банків є обґрунтованим. Як відомо, бізнес-модель банку є комплексним відображенням діяльності банку, що дозволяє раціоналізувати співвідношення між складовими залучених та розміщених ресурсів.

Отже, трансформаційні процеси в економіці України, включаючи і вітчизняну банківську систему, підвищують актуальність дослідження бізнес-моделей вітчизняних банків, що склалися в сучасних умовах.

Дослідженню спектру проблемних питань трансформації банківської системи та діяльності українських банків присвячено роботи багатьох визначних вітчизняних науковців, зокрема, Г. Азаренкової, О. Барановського, О. Вовчак, В. Геєця, С. Єгоричевої, Л. Жердецької, Л. Кузнєцової, В. Міщенко, С. Науменкової, Л. Примостки, М. Савлука, Т. Смовженко, В. Самородова. Однак безпосередньо формуванню та розвитку бізнес-моделей банків присвячено небагато праць вітчизняних економістів, серед яких можна виділити І. Волошко, О. Заруцької, Ю. Онищенко, Н. Пантелєєвої, Ю. Соцьку, які зробили значний внесок у дослідження теоретичних основ та практичної реалізації формування й використання бізнес-моделей банків.

Крім того, варто зазначити, що значний внесок у теоретичне обґрунтування та практичне дослідження моделей бізнесу банків внесли іноземні дослідники-економісти такі як Д. Авінсон, М. Аль-Дебеї, Р. Аяді, В. де Гроен, Р. Ель-Хаддадеш.

Зважаючи на порівняно невелику кількість наукових розробок українських та іноземних вчених-економістів, варто зауважити, що питання дослідження бізнес-моделей банків України за допомогою кластерного аналізу на засадах кількісної

оцінки залишається недостатньо розробленим як у науковому, так і в організаційно-прикладному аспектах й потребує подальшого наукового дослідження.

Мета і завдання дослідження. Мета даної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо формування бізнес-моделей вітчизняних банків, що склалися в сучасних умовах. Для досягнення поставленої мети дослідження є необхідним виконання наступних завдань:

- дослідити теоретичні підходи щодо визначення поняття «бізнес-модель банку»;
- дослідити законодавство щодо розкриття в ньому поняття «бізнес-модель банку»;
- проаналізувати тенденції розвитку української банківської системи через діяльність наявних банків;
- розробити систему показників, що будуть використовуватись при проведенні кластеризації вітчизняних банківських установ;
- визначити бізнес-моделі банків України на основі кластерного аналізу;
- проаналізувати зарубіжний досвід формування бізнес-моделей банку;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення виявлених бізнес-моделей банків в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування банків в банківській системі України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади формування бізнес-моделей українських банків, їх особливості та структурні складові.

Методологія дослідження. У процесі написання роботи використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання: аналізу та синтезу - для визначення сутності поняття «бізнес-модель банку»; графічний метод та метод побудови аналітичних таблиць – для наочного зображення результатів дослідження; кластерний аналіз застосовано для визначення існуючих бізнес-моделей банків України на основі обґрунтованих показників.

Інформаційною базою дослідження є монографії і наукові роботи українських та іноземних вчених-економістів, нормативно-правові акти, що

складають українське законодавство, до яких входять закони України, інструкції та постанови Національного банку України тощо, використовуються дані статистичні та аналітичні дані Національного банку України, а також дані публічної звітності українських банків.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг становить 103 стор. Основний зміст викладено на 75 сторінках. Робота містить 7 таблиць та 16 рисунків; 17 додатків на 13 сторінках. Список використаних джерел включає 74 найменувань на 8 сторінках.

Основні положення та результати наукового дослідження були оприлюднені та одержали позитивну оцінку на Міжнародній науковій конференції на тему «Цифрова та інноваційна економіка: процеси, стратегії, технології, яка проходила у дистанційній формі у Державному університеті імені Яна Кохановського у місті Кельце (Республіка Польща, 25 січня 2019).

За результатами дослідження було опубліковано:

Онищенко Ю.І., Заяць Е.Л. Теоретичні підходи до визначення дефініції «бізнес-модель банку». International Scientific Conference Digital and Innovative Economy: Processes, Strategies, Technologies. Conference Proceedings, January 25. 2019. Kielce, Poland: Baltija Publishing. P.101-104

Згідно результатів проведеної кластеризації банківської системи України було опубліковано:

Заяць Е.Л., Онищенко Ю.І. Ідентифікація й оцінка бізнес-моделей банків України на основі кластерного аналізу. Регіональна економіка та управління. 2019. №2. С.100-104.

ВИСНОВКИ

Отже, проведене комплексне дослідження дало змогу проаналізувати та виявити найбільш розповсюджені та науково обґрунтовані підходи до тлумачення сутності «бізнес-модель банку». Так, було проаналізовано різні погляди як українських, так і іноземних дослідників-економістів на зміст досліджуваного поняття, що дало змогу виділити три основні теоретичні підходи до визначення поняття «бізнес-модель банку»: операційний, структурний та інтегральний.

Слід зауважити, що було обґрунтовано з теоретичної точки зору доцільність використання саме інтегрального підходу при дослідженні моделей бізнесу українських банків. Цей метод дозволяє враховувати вплив не тільки внутрішніх чинників діяльності банківської установи, а й чинників зовнішнього середовища також.

Таким чином, на нашу думку, бізнес-модель банку необхідно розглядати як представлення основи діяльності банку через набір логічних та стратегічних рішень з метою створення та утримання вартості в межах мережі цінностей, таких як постачальники ресурсів, споживачі, партнери, канали збуту, інформаційні канали, які складають зовнішнє середовище діяльності банку

Крім того, було проаналізовано законодавче забезпечення сутності поняття «бізнес-модель банку», яке виявило, що жоден вітчизняний нормативно-правовий акт не містить тлумачення досліджуваного поняття. Варто зазначити, що словосполучення «банківська бізнес-модель» чи «бізнес-модель банку» достатньо активно використовуються особливо у Постановах Національного банку України за відсутності його законодавчо визначеного трактування.

Тому, на нашу думку, це є однозначним свідченням недосконалості українського банківського законодавства та потреби термінового вирішення шляхом внесення тлумачення словосполучення «бізнес-модель банку» до одного з нормативно-правових актів. Пропонується внести зміни, наприклад, до Закону України № 2121 «Про банки та банківську діяльність» або Постанови Національного

банку України № 368 «Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні».

В роботі було проаналізовано розвитку банків України загалом протягом 2009-2018 рр. за рахунок дослідження значень основних показників, що характеризують банківську систему, таких як динаміка та структура сукупних чистих активів, динаміка та структура зобов'язань, динаміки та структура доходів та витрат тощо. Отримані результати свідчать про високий рівень неефективності діяльності вітчизняних банківських установ загалом. Цей висновок став підтвердженням необхідності проведення в даній роботі системного дослідження, за допомогою кластерного аналізу, та виявлення найбільш розповсюджених бізнес-моделей серед українських банків.

Для здійснення кластерного аналізу української банківської системи на 01.01.2018 в якості досліджуваних показників автором було обрано та обґрунтовано 6 ключових показників-симптомів: міжбанківські позички (у % до валюти балансу); кредити юридичним особам (у % до валюти балансу); депозити юридичних осіб (у % до валюти балансу); кредити фізичним особам (у % до валюти балансу); депозити фізичним особам (у % до валюти балансу); інвестиційний портфель (у % до валюти балансу).

Запропонована методика кластеризації банківської системи України дозволила виявити 5 типових для українських банків бізнес-моделей, а саме традиційну, універсальну, корпоративну, роздрібну та інвестиційну моделі банківського бізнесу. Звертаємо увагу на те, що серед 84 банківських установ на 1 січня 2018 р. не було виявлено певної моделі бізнесу, якою користувалися хоча б половина чи третина вітчизняних банківських установ. Такі результати проведеного дослідження є свідченням диференційованості поглядів на розвиток різних та не схожих за своєю діяльністю банків України.

При дослідженні проблем українських банків варто зважати на їх функціонування в умовах нестабільності розвитку та трансформації економіки України, повільного реформування нормативно-правової бази та остаточного завершення процесу очищення банківської системи. Такий погляд на ситуацію, що

склалася в країні, дає змогу частково виправдати невизначеність банківських установ у питанні прийняття та дотримання певної бізнес-моделі. Варто зауважити, що відсутність у банків України зрозумілого бачення напрямку розвитку держави та її економіки не дає змоги будувати стратегічні плани на роки вперед. Ця ситуація зумовлює безальтернативність для деяких українських банківських установ у наданні переваги виключно тактичним рішенням, що дозволяють їм забезпечити будь-яке, хоча і не обов'язково надто прибуткове, існування сьогодні.

Слід зазначити, що сьогодні українські банки здійснюють діяльність в умовах стагнації економіки та завершення процесу очищення банківської системи. Такий етап розвитку банківських установ в Україні змушує їх адаптуватися та відповідати викликам часу. Одним із чинників якісного прогресу для українських банків могло б бути прийняття їх наглядовими радами та правлінням конкретної бізнес-моделі, що забезпечуватиме підґрунтя для успішного розвитку банку.

При формуванні бізнес-моделі банку керівництвом українських банків варто визначитися із тим, яку саме бізнес-модель вони впроваджують у своїй діяльності та дотримуватися її. Так як на сучасному етапі розвитку вітчизняної банківської системи переважна більшість українських банків діє залежно від ситуації, а не спираючись на розроблену та прийняту бізнес-стратегію. Виділені та запропоновані кластери бізнес-моделей у роботі є відображенням діяльності банків, проте іноді не співпадають з задекларованими бізнес-моделями. Найбільш яскравим таким прикладом є ПАТ «Державний ощадний банк України» (скорочено – Ощадбанк). Так, дослідження виявило, що даний банк є універсальним за своєю моделлю бізнесу, хоча він декларує та за ним закріплений на законодавчому рівні статус ощадного банку, який орієнтований виключно на фізичних осіб.

Одним з основних елементів бізнес-моделі банків, що впливає і із концепції банківської фірми, є формування системи ризик-менеджменту, тому, на нашу думку, варто удосконалювати системи ризик-менеджменту українських банків, слабкості яких призвели до необхідності очищення банківської системи Національним банком України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Серед причин неефективності старих підходів були насамперед недостатній рівень загального

розуміння ризиків як таких та фрагментарність у впровадженні методів управління ризиків.

Зазначимо, що вітчизняні банківські установи мають продовжити керуватися принципом орієнтації на власних та потенційних клієнтів при здійсненні діяльності. Такий клієнтоорієнтований підхід, на відміну від продуктового, забезпечуватиме зростання клієнтської бази та зможе виявити не лише потенційних вкладників, а можливих кредитоспроможних та платоспроможних позичальників. На думку автора, саме у проведенні кластеризації банківської системи України, виявленні ключових проблем розвитку банківських установ та наданні рекомендацій щодо покращення їх діяльності і полягає перший аспект важливості даної роботи з точки зору можливого практичного використання.

В сучасних умовах одним із шляхів вирішення проблеми відсутності прийняття та дотримання певної бізнес-моделі вітчизняними банками може бути закріплення на законодавчому рівні необхідності розроблення та імплементації кожною банківською установою власної моделі бізнесу. Таким чином, за умови можливості обов'язкової перевірки Національним банком України дотримання банками обраної бізнес-моделі, це стимулюватиме банківську систему в цілому до розвитку.

Підсумовуючи вище описане, можна стверджувати, що найбільшою проблемою визначення бізнес-моделей українських банків є насамперед відсутність послідовності у їх діяльності. Так більшість вітчизняних банківських установ не мають стратегічного бачення бізнесу у довготривалій перспективі, що є наслідком відсутності прийнятої установами загальної концепції розвитку.

Другим важливим результатом цього ж спрямування є дослідження бізнес-моделі конкретного та, що важливо, успішного українського банку ПАТ АБ «Південний», яке відбувалося під час проходження виробничої практики. Так, на прикладі цієї банківської установи було доведено, що навіть в українських реаліях банки можуть бути ефективними та, найголовніше, прибутковими протягом тривалого проміжку часу, а також в період кризи.

Банківською установою ПАТ АБ «Південний» створено всі необхідні умови для його успішного подальшого розвитку, сформований достатній необхідний кадровий потенціал та матеріально-технічну базу, які відповідають усім сучасним вимогам щодо діяльності комерційних банків в Україні та в світі.

Незважаючи на нестабільну економічну ситуацію, що сформувалась в країні та у банківській системі, ПАТ АБ «Південний» залишається надійним і успішним банком, що вбачає своєю головною метою задоволення потреб у банківських послуг/продуктах та захист фінансових інтересів своїх клієнтів. Тому, незважаючи на повне згорання роздрібного кредитування фізичних осіб у після кризовий період, банк продовжує досить ефективно управляти цією діяльністю та ризиками, що її супроводжують і залишається одним з найнадійніших банків України.

Отже, проведені дослідження в дипломній роботі, на думку автора, є однозначним свідченням того, що виявлені банківські моделі бізнесу – це результат пристосування українських банків на виклики вітчизняної економіки та її проблем. Загалом для всіх банківських установ України сучасний період розвитку банківської системи має стати етапом визначення їх бізнес-моделей, що дозволить визначитися із пріоритетними напрямками діяльності, покращити рівень фінансової стійкості, підвищити конкурентоспроможність як на вітчизняному, так і на світовому фінансовому ринку тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Кірісов С.В. Теорія і практика застосування процесного підходу до управління якістю діяльності організації: монографія. Тамбов: Вісник Тамб. держ. техн. ун-ту. 2009. С. 76-80.
2. Timmers P. Business models for electronic markets. *Electronic Commerce in Europe*. 1998. № 8 (April). P. 1–6.
3. Mayo M., Brown G. Building a competitive business model. *Ivey Business Journal*. 1999. № 6 (3). P. 18–23.
4. Shafer S.M., Smith H.J., Linder J.C. The power of business models. *Business Horizons*. 2005. Vol. 48. №. 3. P. 199-207.
5. Morris M., Schindehutte M., Allen J. The entrepreneur`s business model: toward a unified perspective. *Journal of Business Research*. 2005. № 58(6). P. 726–735.
6. Osterwalder A., Pigneur Y. *Business model generation*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.. 2010. 288 p.
7. Алескеров Ф.Т., Белоусова В.Ю., Бондарчук П.К., Попова Є.С. Бізнес-моделі російських банків: типологія, структура, прихильність вибору. URL: <https://www.hse.ru/data/2012/12/04/1268905426/бизнесмодели%20рос%20банков%20с татья.pdf>
8. Ісаєв Р.А. Банківський менеджмент и бізнес-інжинирінг. М.:ІНФРА-М. 2013. 276 с.
9. Пантелєєва Н.М. Інноваційні бізнес-моделі банків як відповіді на виклики та наслідки фінансової кризи. *Фінансовий простір*. 2013. №3(11). С.70 – 76.
10. Tomkus M. *Identifying Business Models of Banks: Analysis of Biggest Banks from Europe and United States of America*. Aarhus University: Business and Social Sciences. 2014. 66 p.
11. Jorpieno A. Business models of Scandinavian banks subsidiaries in the Baltics: identification and analysis. The Centre for Excellence in Finance and Economic, Bank of Lithuania. Occasional Paper Series. 2015. № 5. URL:

http://www.lb.lt/business_models_of_scandinavian_banks_subsidiaries_in_the_baltics_identification_and_analysis

12. Рашкован В., Покідін Д. Кластерний аналіз бізнес-моделей українських банків: застосування нейронних мереж Кохонена. Вісник Національного банку України. 2016. № 12. С. 13-40.

13. Гридчук Д.М. Управлінська структура сучасної бізнес-моделі банку. Економіка та держава. 2018. №9. С.44 – 48.

14. Деркаченко А.В., Худолій Ю.С. Аналіз бізнес-моделей банків України. Облік і фінанси. 2018. №2 (80). С.76 – 83.

15. Osterwalder A. The business model ontology: a proposition in a design science approach. Switzerland: University of Lausanne, Ecole Des Hautes Etudes Commerciales, Institut d'Informatique et Organisation. 2004. 172 p.

16. Гаврілова Т., Алсуф'єв А., Янсон А. Сучасні нотації бізнес-моделей: візуальний тренд. Форсайт-Росія. 2014. Vol 8. № 2. С. 56-70.

17. Chesbrough H. Business model innovation: Opportunities and barriers. Long Range Planning. 2010. Vol. 43. № 2/3. P. 354–363.

18. Онищенко Ю.І. Підрозділ 2.3. Формування нових бізнес моделей банків для підтримки динамічного розвитку реального сектору економіки України. Роль банків у забезпеченні сталого розвитку реального сектору економіки: монографія. За ред. В.В. Коваленко. Одеса: ОНЕУ. 2016. 244 с.

19. Вовчак О.Д., Бедненко В.М. Банківське регулювання і банківський нагляд як складові системи державного регулювання банківської діяльності. Вісник Університету банківської справи. 2017. № 2. С. 21–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2017_2_5

20. Про банки і банківську діяльність. Закон України, затверджений Верховною Радою України від 09.02.2019 №2121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

21. Daly G.G. Financial intermediation and the theory of the firm: An analysis of savings and loan association behavior. Southern Economic Journal. – Jan., 1971. Vol. 37. № 3. P. 283-294. URL: <http://www.jstor.org/stable/1056180>

22. Benston G.J., Smith C.W. A Transactions Cost Approach to The Theory of Financial Intermediation. The Journal of Finance. May, 1975. Vol. 31. №2. P. 215-231. URL: <http://www.jstor.org/stable/2326596>

23. Campbell T.S., Kracaw W.A. Information Production, Market Signalling, and the Theory of Financial Intermediation. The Journal of Finance. Sep, 1980. Vol. 35. №4. P. 863-882. URL: <http://www.jstor.org/stable/2327206>

24. Scott J.T. Nonprice Competition in Banking Markets. The Journal of Finance. Jan, 1978. Vol. 44. №3. P. 594-605. URL: <http://www.jstor.org/stable/1057213>

25. Edwards F.R.. Managerial Objectives in Regulated Industries: Expense-Preference Behavior in Banking. The Journal of Political Economy. Feb, 1977. Vol. 85. №1. P. 147-162. URL: <http://www.jstor.org/stable/1828333>

26. Hodgman D.R. Reviewed work(s): Commercial Bank Loan and Investment Policy. The Journal of Finance. Sep., 1964. Vol. 19. № 3. P. 586-588. URL: <http://www.jstor.org/stable/2977955>

27. King S.R. Monetary Transmission: Through Bank Loans or Bank Liabilities. The Journal of Money, Credit and Banking. Aug, 1986. Vol. 18. №3. P. 290-303. URL: <http://www.jstor.org/stable/1992382>

28. Diamond D.W. Financial Intermediation and Delegated Monitoring. The Review of Economic Studies. Jul., 1984. Vol. 51. No. 3. P. 393-414. URL: <http://www.jstor.org/stable/2297430>

29. James C. Some evidence on the uniqueness of bank loans. Journal of Financial Economics. December, 1987. Vol. 19, № 2. P. 217-235.

30. Fisher. I. The Theory of Interest, as determined by Impatience to Spend Income and Opportunity to Invest it. New York: Macmillan. 1930. 551 p. URL: http://oll.libertyfund.org/index.php?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=1416&Itemid=27

31. Brealey R.A., Myers S.C. Principles of Corporate Finance. URL: <http://cevdetkizil.brinkster.net/cevdetchess/tr/admin/editor/sayfalar/princf.pdf>

32. Касаткіна Т., Плахота А. Аналіз бізнес-моделей банків у рамках Supervisory review and evaluation process (SREP). Департамент банківського нагляду

Національного банку України. 2018. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=69900832>

33. Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. Постанова, затверджена Національним банком України від 11.06.2018 №64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>

34. Про екстрену підтримку Національним банком України ліквідності банків. Постанова, затверджена Національним банком України від 14.12.2016 № 411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0411500-16>

35. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України. Постанова, затверджена Національним банком України від 21.02.2018 № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18>

36. Положення про ліцензування банків. Постанова, затверджена Національним банком України від 22.12.2018 № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18>

37. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постанова, затверджена Національним банком України від 15.02.2019 № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>

38. Дзюблюк О. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України. Банківська справа. 2016. №1. С.3-32.

39. Дробязко А., Лісовенко В., Федосов В. Банківська система України: фінансові реалії 2014 року. Ринок цінних паперів. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. 2014. № 8. С. 71-91.

40. Карчева Г., Булиндін Д., Кліщук Ю., Старинська М. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України. Фінансовий простір. 2018. № 1 (29). С. 32–39.

41. Коваленко В.В. Трансформаційні напрями розвитку банківської системи України. Економічний форум. 2015. №2. С. 286-295. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_2_48

42. Костюк О.М. Костюк, О.В. Іноземний капітал у банківському секторі України в контексті трансформації моделі бізнесу європейських банків. Вісник Національного банку України. 2014. № 6. С. 28-35.

43. Кузнєцова Л.В. Проблеми активізації процесів розвитку банківських інновацій в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2015. № 4. С. 9-13.

44. Лисенок О.В. Прогнозування фінансової стійкості банківської системи. Формування ринкових відносин в Україні. 2014. № 2. С. 24-28.

45. Онищенко Ю.І., Гребенщикова Т.С. Чинники формування власного капіталу банків України. Економіка та суспільство. 2016. № 2. С. 525-530.

46. Онищенко Ю.І., Коробченко М.О. Проблеми формування ресурсної бази банків України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "економічні науки". 2018. № 30. С. 99-103.

47. Тарасевич Н.В., Мазуренко К.Е. Проблеми та перспективи кредитування банком фізичних осіб. Економіка та суспільство. 2017. №13. С. 1229-1236.

48. Дані фінансової звітності банків України з сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>

49. Гаркавенко В.І., Шаповал Ю.І. «Очищення» банківського сектору в Україні: ціна для суспільства та держави. Український соціум. 2017. № 1(60). С. 108-123.

50. Al-Debei M., El-Haddadeh R., Avison D. Defining the business model in the new world of digital business. In Proceedings of the Americas Conference on Information Systems (AMCIS). 2008. Vol. 2008. P. 1-11.

51. Ayadi R., de Groen W. Banking business models monitor 2014. Centre for European Policy Studies and International Observatory on Financial Services Cooperatives. 2014. URL:

<https://www.ceps.eu/system/files/Banking%20Business%20Models%202014.pdf>

52. Onyshchenko Y. Banking business models in Ukrainian banking system. *Baltic Journal of Economic Studies*. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing". Vol. 1. №2. 2015. P. 115-121.

53. Соцька Ю.І. Методологічні засади кластерного аналізу конкурентоспроможності банків України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2015. №2. С. 177–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_2_22

54. MacQueen J. Some methods for classification and analysis of multivariate observations. *Proceedings of the Fifth Berkeley Symposium on Mathematical Statistics and Probability*. 1967. Vol. 1. P. 281-297. URL: <https://projecteuclid.org/euclid.bsmmsp/1200512992>

55. Жердецька Л.В. Обґрунтування методичних засад оцінки достатності власного капіталу для покриття ризиків банківської діяльності. *Наука й економіка*. 2014. № 1 (33). С. 19-28

56. Кузнєцова Л.В., Шмуратко Я.А. Регулювання ринку похідних фінансових інструментів в умовах глобальної економічної нестабільності: монографія. Харків. 2018. 248 с.

57. Дані з сайту ПАТ АБ «Південний». URL: <https://bank.com.ua>

58. Gambacorta L., Yang J., Tsatsaronis K. Financial structure and growth. *BIS Quarterly Review*. March 2014. URL: http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1403e.htm

59. Onyshchenko Y. Forming of the world financial market model. Kaunas: Baltija Publishing. International scientific-practical conference *Economic Development Strategy in Terms of European Integration: Conference Proceedings*. 2016. May 27. P. 318-320.

60. Гарбар Ж.В. Розвиток фінансових ринків у країнах з розвинутою економікою. *Наука й економіка*. 2013. №4(1). С. 32-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nie_2013_1_4_6

61. Юрій С.І., Федосов В.М. *Фінанси: навч. посібник*. К.: Знання. 2008. 611 с.

62. Показники світового розвитку з сайту Світового. URL: <http://databank.worldbank.org>

63. Llewellyn D.T. The New Economics of Banking. SUERF Study (Vienna). 1999. № 5. URL: www.suerf.org/docx/o_c88d8d0a6097754525e02c2246d8d27f_1549_suerf.pdf

64. Cross F.B., Prentice R.A. Law and Corporate Finance. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd. 2007. 230 p.

65. Rhee R.J. The Decline of Investment Banking: Preliminary Thoughts on the Evolution of the Industry 1996–2008. Journal of Business and Technology Law. 2010. №5. P. 75-98. URL: <https://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1137&context=jbt>

66. Morrison A.D., Wilhelm W.J. Investment Banking: Past, Present, and Future. Journal of Applied Corporate Finance. 2007. Vol. 19. №1. P. 8-20. URL: <https://gates.comm.virginia.edu/wjw9a/Papers/JACF%20Morrison%20Wilhelm%20Final%20version.pdf>

67. Calomiris C.W. Universal Banking and the Financing of Industrial Development. Policy Research Working Paper. The World Bank. 1995. №1533. P.1-28. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/878611468777245153/pdf/multipage.pdf>

68. Llewellyn D.T. Future Risks and Fragilities for Financial Stability. SUERF Study. Vienna. 2012. №3. URL: https://www.suerf.org/docx/s_57f04bb2975420e3b4c73920c687cad7_3399_suerf.pdf

69. Ayadi R., de Groen W., Arbak E. Business Models in European Banking: A pre- and post-crisis screening. Centre for European Policy Studies and International Observatory on Financial Services Cooperatives. 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/277122255_Business_Models_in_European_Banking_A_pre-and_post-crisis_screening_CEPS_Paperbacks_September_2011

70. Карчева Г.Т., Смовженко Т.С., Міщенко В.І. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України: монографія. Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи». 2016. 276 с

71. Коляденко С.В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 6. С. 105-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2016_6_11

72. Карчева Г.Т., Огородня Д.В., Опенько В.А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. Фінансовий простір. 2017. № 3 (27). С. 13–21.

73. Drašković N., Vujičić J., Smiljić S. Electronic banking models. International journal of economics and law. 2011. Vol. 1. № 3. С. 24-37. URL: media3.novi.economicsandlaw.org/2017/07/Vol03/04.%20Draskovic%20M,%20Vujicic%20J,%20Smiljic%20S%20-%20MODELI%20ELEKTRONSKOG%20POSLOVANJA.pdf

74. Онищенко Ю.І. Банківська діяльність в умовах розвитку цифрових технологій. Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. 2019. Т.23. №8(73). С. 160-164.